

Leer molens kennen met de MolenWijzer

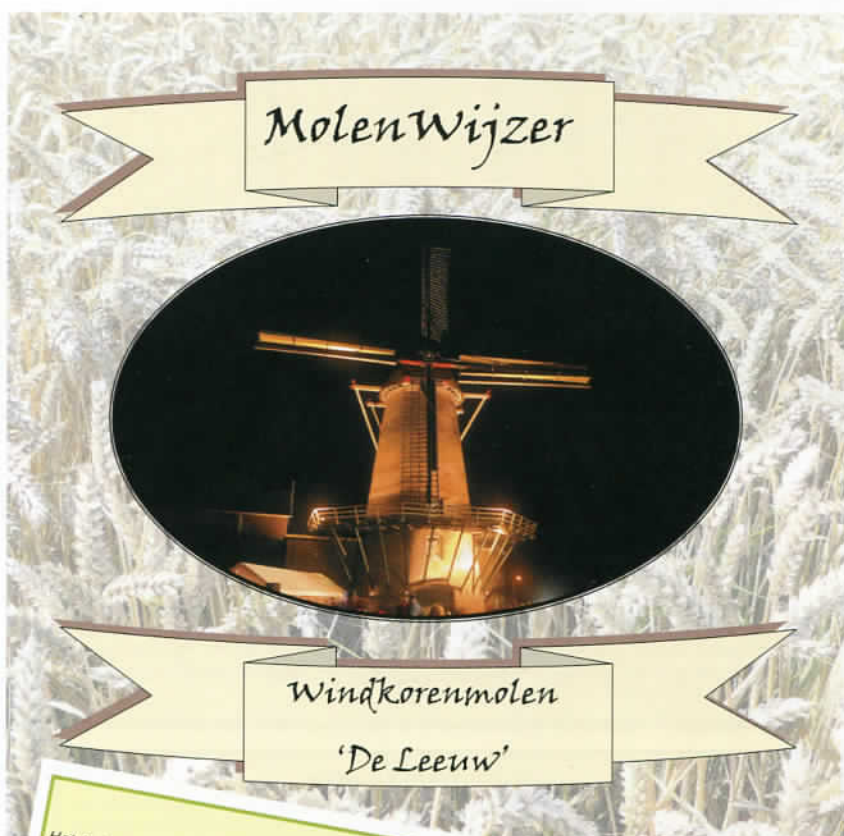
Windkorenmolen De Leeuw geeft lesbrief/werkschrift uit onder de naam MolenWijzer

In het artikel in dit magazine over de Stichting Windkorenmolen De Leeuw kunt u lezen over de doelstellingen van de Stichting. Eén daarvan is 'Het bevorderen van de belangstelling voor molens in Nederland en het verrichten van al hetgeen met het voorgaande verband houdt of bevorderlijk kan zijn.

Om die reden heeft het bestuur ter gelegenheid van het 25 jarig jubileum molenrestauratie/ molenbehoud De Leeuw besloten een lesbrief/werkschrift uit te geven over molens. En de daarin voorkomende algemene informatie zoveel mogelijk te betrekken op windkorenmolen De Leeuw. Hierdoor wordt het mogelijk om kinderen tussen 10 en 14 jaar (de bovenbouw van het basisonderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs) op een mooie manier kennis te laten vergaren over molens en hun functie.

De onderwerpen die in het boekje, dat onder de naam 'MolenWijzer' is verschenen, aan de orde komen zijn zeer divers. Het gaat over windenergie, molens, maalstenen, granen, meel en de bijzondere rol die molens gedurende eeuwen in de geschiedenis hebben gespeeld. De Stichting nodigt dan ook belangstellende scholen en docenten uit de 'Molenwijzer' te bestellen. En niet alleen dat, ook de molen te bezoeken. Er is gelegenheid om in de molen 'met het boekje in de hand' de onderwerpen aanschouwelijk te maken. Voor afspraken kan contact opgenomen met de molenaar of met de Stichting. (zie colofon.)

Het bestuur van de Stichting dankt de auteur van de Molenwijzer René Berends (Deventer Onvoltooid Verleden Tijd) voor de samenstelling en Lieke Kleverwal (Lettele, Oude Molen) voor de fraaie vormgeving van de 'Molenwijzer'.

Opdracht 1
Het indelen van molens in soorten kan bijvoorbeeld door te kijken naar de manier waarop ze aangedreven worden. Hieronder zie je vijf foto's van molens. Lees de tekst op pagina 4. Weet je welke soort hier bedoeld wordt? Schrijf de naam eronder.

De producten die gemalen worden

Molens in soorten indelen kan ook door te kijken naar wat er in de molen gemalen of gemaakt wordt.

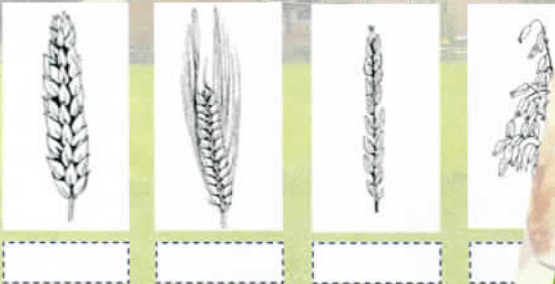
Je zult begrijpen dat in **houtzaagmolens** bomen in planken gezaagd worden en dat er in **papiermolens** van lommen (oude lappen textiel) papier gemaakt wordt. In **graan- en korenmolens** worden verschillende soorten granen gemalen en in **mosterd-, peper- en specerijenmolens** worden verschillende soorten kruiden vermalen. Al deze soorten molens kunnen windmolens zijn, maar ook watermolens.

Het wordt ingewikkelder om te achterhalen wat er precies gemaakt en/of gemalen wordt in oliemolens, slijpmolens, peilmolens, verf-, loodwit- en blauwsemlolens, hennepklopmolens, snuifmolens, tras- en volmolens, schelpzand- en krijtmolens en in run-, schors- en eekmolens. Als je dat allemaal precies wilt weten, moet je het maar opzoeken op internet.

Opdracht 2

De Leeuw is een korenmolen. Er worden verschillende soorten graan gemalen plaatjes hieronder. Ken je deze vijf graansoorten? Schrijf dan de naam eronder gerst, spelt, rogge en haver.

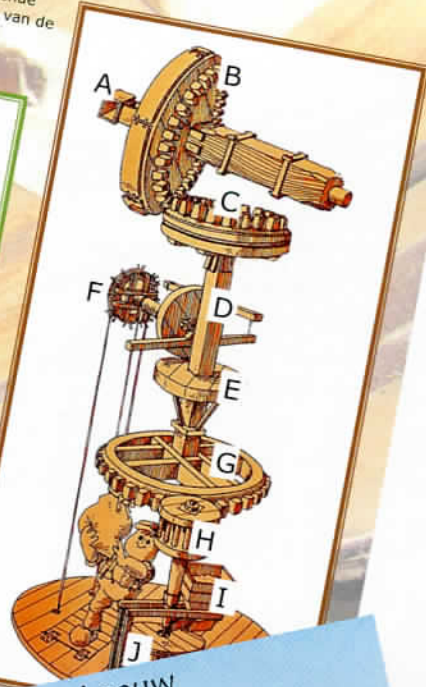
Als je een beetje hulp nodig hebt, kun je verder lezen. Kijk naar de lengte van de zaden. Gerst heeft de langste spriet. Rogge heeft kleine sprietjes. Spelt heeft een lange, dunne aar en bij haver lijken de aaren aan een stengel.

Hier zie je een tekening van alle draaiende onderdelen van een molen. De namen van de onderdelen staan erbij.

- A Askop
- B Bovenwiel
- C Bonkelaar
- D Koningspil
- E Luitafel
- F Luiwerk
- G Spoorwiel
- H Steenrondsel
- I Kaar (de toevoerkuip voor het graan)
- J Koppel maalstenen

De Leeuw van binnen

De windmolen bij Dorth

In 1797 zijn er plannen gemaakt om in Dorth ook een windmolen te bouwen. Tegenwoordig is daarvan alleen het onderste stuk nog zichtbaar. Die molen heeft tot 1945 gewerkt. Daarna is het snel bergafwaarts gegaan. In 1947 is de stelling verwijderd en in 1950 stortte een deel van de kap in. In 1958 zijn de wieken verwijderd. Toen de molen ook nog door de bliksem getroffen werd, is in 1959 het gehele bovenste deel gesloopt.

Een windmolen in Bathmen

Ook in het dorp Bathmen stond in het midden van de negentiende eeuw een molen. In 1853 wordt daar door Hendrik te Winkel een nieuwe, stenen windmolen gebouwd. De molen wordt De Werkklust genoemd, een veel voorkomende naam voor molens. Er wordt graan gemalen, maar ook schors van eikenbomen. Van dat eikenschors wordt run gemaakt. Dat bevat looizuur, waarmee leer soepel gemaakt kan worden, zodat er bijvoorbeeld schoenen van gemaakt kunnen worden. In 1928 wordt De Werkklust verkocht. De molen wordt dan nog gebruikt als pakhuis. In 1935 brandt De Werkklust af. De resten worden daarna gesloopt. De straat waar deze molen stond, heet wel nog steeds de Molenstraat. En er is ook nog een Molenhof, zodat we nog wel aan de molen herinnerd worden.

Rosmolens

Naast een water- en verschillende korenmolens zijn er in Bathmen ook resten te vinden van rosmolens. Bij verschillende boerderijen werden paarden gebruikt in een molen. De paarden liepen rond om installaties aan te drijven waarmee melk gekard werd om boter te maken. Resten van zulke rosmolens bij oude karnhuizen zijn onder andere te vinden bij het in 1675 gebouwde Erve De Grote Brander aan de Oerdijk tussen Lettele en Okkenbroek. Ook bij Erve Wichink aan de Oerdijk in Lettele, bij Erve 't Schoolder in Bathmen, bij Erve Brooks in Zuidloo, bij Erve Grote Zandvoort aan de Zandvoortdijk en bij Erve Groot Meilink in Schalkhaar zijn nog resten van karmolens te vinden.

Molen De Leeuw

De Leeuw is in 1856 gebouwd en is ook tegenwoordig nog in gebruik als korenmolen. De Leeuw heeft in de buurtschap verschillende voorgangers gehad. Dat waren allemaal houten standerdmolens. Al in 1523 stond er een molen ongeveer op de plaats van de huidige molen. De Heer van Dorth was daar de eigenaar van. Ook in de buurt hebben molens gestaan. Zo is er in 1753 sprake van een molen aan de Oude Molenweg. In een bewaard gebleven oude tekst uit dat jaar staat dat de molenaar Frenik te Winkel de molen overneemt van de adellijke familie van Huize Dorth. De molen in Oude Molen is daarna wel tweehonderd jaar in eigendom geweest van de familie Te Winkel. De molen stond langs de belangrijke hessenweg die van Deventer tot ver in Duitsland liep. De molen wordt in de achttiende eeuw de 'Battumse Molen' genoemd. Er wordt bijgeschreven dat de molen op 'Kolmeschater grond' staat. Tussen 1824 en 1832 wordt deze oude molen vervangen door een nieuwe, die gebouwd wordt op de plaats van de huidige molen. Net als veel andere molens heeft het er lange tijd voor de molen De Leeuw slecht uitgezien. Het was nu eenmaal handiger om te malen met een motor dan op de wind. De molen werd niet meer gebruikt en raakte in verval. Gelukkig is de molen in 1990 gerestaureerd en wordt er vanaf die tijd ook weer op windkracht gemalen.

gerestaureerd en wordt er vanaf die tijd ook weer op windkracht gemalen.